

YTTRANDE
2020-12-04

Ju2020/02783/L2

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar - Ökad rättssäkerhet och snabbare verkställighet i internationella familjemål (Ds 2020:18)

Inledning

Unizon tackar för möjligheten att få yttra sig över promemorian *”Ökad rättssäkerhet och snabbare verkställighet i internationella familjemål (Ds 2020:18)*. Unizon är ett riksförbund som samlar över 130 kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer samt jourer specialiserade på att arbeta mot incest och andra sexuella övergrepp. Tillsammans arbetar vi för ett jämställt samhälle fritt från våld. Genom att erbjuda stöd och skydd, samt arbeta förebyggande och med påverkan, arbetar jourerna varje dag, året runt, för våldsutsatta kvinnor och barns rättigheter. Allt utifrån en kunskap om våld, genus och makt.

Unizon är en röst för de våldsutsatta kvinnor och barn som våra medlemsjourer möter. Under 2019 hade Unizons medlemsjourer drygt 121 600 stödkontakter, med främst kvinnor och tjejer. Närmare 39 700 stödkontakter var till våra medlemsjourer som fokuserar på att stötta och stärka barn och unga. I genomsnitt handlade det om drygt 100 stödkontakter med barn och unga varje dag under 2019. På kvinnojourernas boende bodde det fler våldsutsatta barn än kvinnor. Under 2019 bodde 1 137 barn och 1 075 kvinnor på någon av Unizons kvinnojourer. Barn som har tvingats lämna sina hem på grund av att pappa/styvpappa utsätter deras mamma för våld. Många har också själva utsatts för fysiskt våld.

En stor del av det arbete som utförs på kvinnojourerna handlar om vårdnadsfrågor. Unizon begränsar sitt remissvar till de frågor som rör våra medlemsjourers arbete med våldsutsatta kvinnor och barn.

Sammanfattning

Unizon delar den problembild som utredningen beskriver och instämmer i att det är angeläget att få till ett mer enhetligt regelverk inom EU som kan överbrygga de olikheter som finns mellan medlemsstaternas rättssystem och bidra till att tvister med en internationell anknytning kan lösas på ett förutsebart och effektivt sätt till barnets bästa. Utredningen innehåller förslag på kompletterande svenska bestämmelser och författningsändringar till den omarbetade Bryssel II - förordningen, som gäller frågor om äktenskapsskillnad, föräldransvar och internationella bortföranden av barn. Förslagen föreslås träda i kraft den 1 augusti 2022.

Unizon anser att utredningens förslag förstärker barnets möjlighet till delaktighet och ställer sig överlag positiv till de förslag som lämnats. Vi ser barnets delaktighet som ett viktigt steg i att stärka barnrättsperspektivet.

5 Interna behörighetsregler och beslut om tillfälliga åtgärder

Unizon tillstyrker förslaget att införa interna behörighetsregler och beslut om tillfälliga åtgärder i internationella familjemål. Förslaget tydliggör socialnämndens skyldighet att, om det är lämpligt, höra föräldrarna och barnet inom ramen för så kallade snabbupplysningar eller snabbyttranden. Unizon ser särskilt positivt på att förslaget ger socialnämnden befogenhet att genomföra samtal med barn utan samtycke från vårdnadshavare och att samtalet kan äga rum utan att vårdnadshavare är närvarande.

Unizon vill dock påpeka att barn i nationella familjemål om vårdnad, boende och umgänge måste ges samma möjlighet att komma till tals och uttrycka sin åsikt som i utredningen föreslås gälla för internationella familjemål. Enligt föräldrabalken ska hänsyn tas till barnets vilja när vårdnadstvister avgörs. Men Ekots granskning av 144 vårdnads-tvister från 2019 visar att 119 av 211 barn, det vill säga bara drygt hälften av barnen, har fått komma till tals.¹ Som lagen är utformad idag krävs samtycke från båda vårdnadshavarna. Det betyder att en vårdnadshavare, till exempel en pappa som slagit barnets mamma, kan motsätta sig samtal och därmed hindra att barnet får komma till tals i vårdnadsutredningar. Visserligen föreslås en ändring i föräldrabalken med motsvarande möjlighet i betänkandet *Se Barnet!*², men detta förslag är fortfarande under beredning i regeringskansliet. Unizon anser att familjerätten måste ges bättre förutsättningar att höra barn även på nationell nivå.

Unizon efterfrågar tydligare vägledning för hur de yngre barnens röst ska tryggas. Ekots granskning visar att den vanligaste orsaken till att barn inte fått komma till tals i domar är att barnet anses vara för litet; att barn som är fem eller sex år gamla inte har fått uttala sig på grund av ålder, trots att det inte finns någon nedre åldersgräns för när barn ska få komma till tals och bli lyssnade på.¹ Det är våra medlemsjourners erfarenhet att barn, även små barn, vill och kan berätta.

Forskning och våra medlemsjourners erfarenheter vittnar om att många barn vars föräldrar hamnar i en vårdnadstvist upplever eller har upplevt pappas våld mot mamma.³ Det är Unizons erfarenhet att de här barnen ofta lär sig i ett tidigt stadium att våldet är en familjehemlighet. Det kan vara svårt som barn att veta vem man kan berätta för och vad man ska säga. Det kan kännas som att man sviker sin förälder när man berättar och man kan vara rädd att föräldern ska bli ännu argare. Ibland finns det konkreta orsaker till att barnet inte berättar, till exempel hot från våldsutövande förälder om vad som kommer hända *OM* barnet berättar. Känslan att inte riktigt veta eller kunna styra över vad som kommer att hända spelar också in. Unizon vill därför betona att det är av största vikt att de personer som utreder och dömer i frågor rörande vårdnad, boende och umgänge har specialistkompetens inom detta område; endast då kan lagen fullt ut skydda barn från att fara illa.

6 Barnets delaktighet

Unizon tillstyrker förslaget, men vill framhålla att barnets rätt till delaktighet i bestämmelserna som rör verkställighet eller överflyttning av barn ska, likt ovannämnda

¹ Sveriges Radio Ekot (25 augusti 2020). *Barns röster uteblir i vårdnadstvister*. Hämtad från www.sverigesradio.se

² SOU (2017:6). *Se barnet!* Hämtad från www.regeringen.se

³ Diesen, Eva. (2016). *Våld och vårdnad - Lagstiftning och praxis*. Stockholm: Roks. Hämtad från www.roks.se

bestämmelser som rör tillfälliga åtgärder, inte heller vara beroende av en vårdnadshavares samtycke. Unizon anser att socialtjänsten måste ges bättre förutsättningar att höra barnen i vårdnadsutredningar; att socialnämnden får befogenhet att genomföra samtal med barnet utan samtycke från vårdnadshavare och att samtalet kan äga rum utan att vårdnadshavare är närvarande i enlighet med förslagen i betänkandet *Se Barnet!*⁴

Övriga kommentarer

Unizon anser att det idag finns stora svårigheter med rättstillämpningen för barn som upplevt pappas våld mot mamma. Enligt lag ska domstolarna alltid göra riskbedömningar i samband med vårdnadstvister för att bedöma om det finns risk att barn kan utsättas för våld, eller på andra sätt kan fara illa hos någon av föräldrarna. Men Ekots granskning av domar i vårdnadsärenden visar att i flera av fallen har föräldrar som dömts för våldsbrott inom familjen fått vårdnad eller umgänge med barnen, utan att domstolarna gjort en dokumenterad riskbedömning.⁵ Unizon anser att det är oacceptabelt och att det är ett samhälle som brister i ansvar. Unizon anser att det är av yttersta vikt att lagen om vårdnad, boende och umgänge och den praktiska tillämpningen skyndsamt ses över och att skyddet runt barn som upplevt våld förstärks.

Slutligen vill Unizon understryka att barnets rätt till delaktighet också handlar om vilka faktiska möjligheter barnet har till inflytande över den egna situationen. Våra medlemsjourer möter barn som har fått komma till tals i vårdnadstvister, men vars röster och behov inte tillmäts någon betydelse. Modiga barn som berättar om sina upplevelser av pappas våld, men vars rädsla blir ifrågasatt eller inte tagen på allvar. Barn som inte känner sig hörda när viktiga beslut som rör deras framtid väl tas. Våra medlemsjourer möter barn som till slut tappar tilliten till vuxenvärlden och till samhällets förmåga att skydda dem. Unizon anser att detta är oacceptabelt – det är barnets behov vi ska utgå ifrån, inte föräldrarnas. Det är dags att ta det barnen säger på allvar.

Stockholm 2020-12-04

Rebecka Andersson, generalsekreterare Unizon

Underlaget är framtaget av Tanja Hillberg, Sakkunnig Barnfrid, Unizon

⁴ SOU (2017:6). *Se barnet!* Hämtad från www.regeringen.se

⁵ Sveriges Radio Ekot (24 augusti 2020). *Dömda tilldelades vårdnad utan dokumentrad riskbedömning*. Hämtad från www.sverigesradio.se